

Bra liv i
Gårdsten!

När invånarna
själva får råda

GÖTEBORGS UNIVERSITET

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
ANGEREDS NÄRSJUKHUS

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
FOLKTANDVÅRDEN

Bra liv i Gårdsten – När invånarna själva får råda

Ett projekt finansierat av Västra Götalandsregionen genom regionala FoU-medel inom fältet Hälsopromotion tandvård och genom Angereds Närsjukhus samt av Göteborgs universitet.

Författare

Christina Berg, Legitimerad dietist, professor vid Institutionen för kost- och idrottsvetenskap, Göteborgs Universitet

christina.berg@ped.gu.se

Heléne Bertéus Forslund, Legitimerad dietist, docent vid Avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition, Sahlgrenska Akademin, Göteborgs Universitet.

helene.berteus.forslund@medfak.gu.se

Moa Hallmyr, Folkhälsoplanerare vid Angereds Närsjukhus, Västra Götalandsregionen.

moa.hallmyr.lewis@vgregion.se

Cecilia Hedström, Legitimerad dietist vid Centrala barnhälsovården i Göteborg och Södra Bohuslän, Västra Götalandsregionen.

cecilia.hedstrom@vgregion.se

Maria Magnusson, Medicine doktor, legitimerad dietist och sjuksköterska samt folkhälsoplanerare vid Angereds Närsjukhus, Västra Götalandsregionen.

maria.b.magnusson@vgregion.se

Katharina Wretlind, Docent och övertandläkare vid Hälsoodontologiska enheten, Folktrandvården, Västra Götalandsregionen.

katharina.wretlind@vgregion.se

I samråd med deltagarna i projektet.

Sammanställd av författarna oktober 2018

Grafisk form och layout Rebecca Landmér Angereds Närsjukhus

Tryckt 2018 av Regiontryckeriet Trollhättan

ISBN: 978-91-982768-7-9

Hej!

Du läser just nu en rapport om vad som behövs för ett bra liv i Gårdsten enligt några av dem som bor där. Under några månader har boende i området tillsammans med oss forskare träffats för att komma fram till vad som är viktigt. Vi vill berätta om detta för er som bor, studerar och arbetar i Gårdsten samt för politiker och tjänstemän.

”Bra liv i Gårdsten” är ett hälsofrämjande forskningsprojekt. Tanken är att lyssna till vad de som är med tycker är viktigt för hälsa och välmående. Vårt fokus i forskargruppen är egentligen matvanor och munhälsa men vi förstår mer och mer att man måste arbeta bredare.

Syftet är att utveckla ett arbetssätt för att bedriva hälsofrämjande arbete genom att använda en deltagarstyrd metod för att utforska vad människor i bostadsområdet Gårdsten själva föreslår för åtgärder för att förbättra hälsan samt hur detta kan leda till förändring.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Sammanfattning – somaliska	8
Sammanfattning – arabiska	9
Jämlik hälsa	11
Forskningsprojektet	12
Resultaten av våra träffar	15
Det bästa med Gårdsten är människorna och miljön	18
Mötesplatser behövs	20
Nödvärdigt med kommunikation på många sätt	24
Att inte förstå varandra är en stor barriär	26
Bättre samverkan mellan föräldrar och skola	29
Om mat och tänder	31
Forskargruppens avslutande reflektioner	33
Deltagarnas återkoppling på rapporten	38
Lästips	39
Bilagor	
<i>Berättelser från Gårdsten – Citat</i>	39

Faktarutor

Group-Level Assessment (GLA)	12
Brobyggare	14
Gårdsten	18
Gårdstens Öppna Mötesplats (GÖM)	20
Gårdstensbostäder	21
Fritidsgården	22
Demokrati i Angered (DiA)	24
Medborgarkontor och servicekontor	25
Språkcafé	26
Skolorna i Gårdsten	30
Munhälsa i Angered	31
Hälsolitteracitet	35

Bilder

Hälsans bestämningsfaktorer - den ekologiska modellen	10
Inbjudan till första träffen	13
Tidslinje för de olika träffarna samt antal deltagare	15
Inbjudan till det nystartade språkcafeet	17
Om Gårdstens Öppna Mötesplats	23
Gårdstens Öppna Mötesplats, foto	37

Sammanfattning

Denna rapport beskriver ett projekt som drivs av några invånare från Gårdsten och en forskargrupp från Göteborgs Universitet och Västra Götalandsregionen. Målet för projektet är att identifiera vad som gör att man kan leva ett gott och hälsosamt liv i Gårdsten samt att föreslå och initiera förändringar.

Vi har vid ett antal träffar pratat om hur vardagen fungerar i Gårdsten, vad som är bra för hälsan och vad som skulle kunna förbättras. I den processen har vi använt en forskningsmetod som innebär att alla ska kunna komma till tals och påverka (GLA – Group Level Assessment). I slutet av varje träff har vi tillsammans bestämt hur vi går vidare och forskargruppen har dokumenterat och sammanställt det som hänt. Bland annat har vi haft en utställning, där vi bjöd in fler invånare och företrädare för myndigheter och organisationer i Gårdsten.

Dessa aktiviteter har resulterat i förslag på konkreta insatser. Fler mötesplatser behövs och kommunikationen mellan människorna kan bli mycket bättre. Det har också framkommit att tryggheten och känslan av tillhörighet behöver stärkas. Önskemålen om bättre kommunikation, trygghet och tillhörighet har i sin tur lett till att några jobbar vidare på att öppna ett språkkafé. En grupp har också tagit initiativ till att bjuda in representanter för hälso- och sjukvården för att prata om munhälsa respektive hälsosam mat. Detta var lätt att ordna eftersom både Folktandvården och Angered's Närsjukhus har sådant utåtriktat arbete som en del av sina uppdrag. Genom projektet tas alltså dessa resurser nu i bruk av invånarna.

Slutligen kan man säga om detta projekt att det startat idéer, diskussioner och handlingar som förhoppningsvis kommer att fortsätta bidra till Gårdstens utveckling.

Soo koobid

Warbixintan waxay sharaxaysaa mashruuc ay wadaan dhowr qof oo ka mid ah dad deggan oo ka yimid Gårdsten iyo koox cilmi baaris samaynasa oo ka socota Göteborgs Universitet iyo Västra Götalandsregionen. Hadafka mashruuca waa in la aqoonsado waxa keena qofku inuu ku noolaado nolol fiican oo caafimaad leh Gårdsten iyo inaan abuurno isbedallo.

Waxaan kulanay dhowr jeer oo ka hadalnay sida nolol maalmeedka Gårdsten Ka jirta ay tahay, waxa u fiican caafimaadka iyo waxa lasii wanaajin karo. Qaabkii aan u marnay wuxuu ahaa inaan isticmaalno hab cilmbaariseed oo ka dhigan in dadka oo dhan fikarkooda dhiibtaan oo saamayn ku yeeshaan(GLA-Group level assesment). Kulan kasta dhamaadkiisa waxaan wada goaaminanay sidaan meeshaas uga sii socon lahayn, kooxda cilmibaaristana waxay qorayeen oo isku dubaridayeen wixii dhacay. Waxaa ka mid ahaa bandhig, aan ku casumnay dad badan oo deegaanka deggan iyo mateleyaal ka socday hey,ado dawladeed iyo Shirkado(ururro).

Howlahaas waxaa ka dhashay soo jeedino ku aadan waxqabadyo la taaban karo. Waxaa loo baahan yahay baro kulan oo intaan ka badan wadhadalka dadka u dhexeeyana uu sidaan aad uga sii fiicnaan karo. Waxaa soo baxday in ku aamin qabidda iyo dareemidda ka qayb ahaanshaha(ka tirsanaanta) u baahan yihiin in lasii adkeeyo. Rabitaanka wadhadal fiican, ku aamin qabidda iyo ka qayb ahaanshaha waxay keeneen in dadka qaarkood ay kasii shaqeeyaan inay furaan meel lagu kulmo oo luuqada Iswiidishka lagu wadhadlo(språkkafé). Koox baa waxay bilaabeen inay ku casumaan mateleyaashii daryeelka caafimaadka inay ka hadlaan caafimaadka afka(ilkaha) iyo cuntada caafimaadka u fiican. Way jilicsanayd inay arrintaas soo qabanqaabiyaan sababtoo ah rugta caafimaadka ilkaha(Folktandvården) iyo Isbitaalka dhow ee Angered(Angered Närsjukhuset) labaduba inay toos ula kulmaan bulshada ay u adeegaan waa qayb ka mid ah shaqadooda. Mashruucaan baa keenay hadda inay dadka deegaanka ay ka faa'idaystaan adeegaas.

Ugu danbayntii waxaa laga sheegi karo mashruucaan waa inuu abuuray fikrado cusub, munaashaqo iyo ficillo aan rajaynayo inay kasii qaybqaataan horumarka Gårdsten.

ملخص

يصف هذا التقرير المشروع الذي يتم تنفيذه في الوقت الحالي من قبل بعض المواطنين في جوردستين سويا مع مجموعة من البحاثة من جامعة يوتيبوري ومن قطاع فسترا جوتالاندس ريجيون. إن الهدف الكامن وراء المشروع هو تعريف الأمور التي تجعل الإنسان يعيش حياة جيدة وصحية في جوردستين وأيضا اقتراح وبدء أعمال التغيير.

لقد تحدثنا خلال عدد من اللقاءات عن كيف تسير الحياة اليومية في جوردستين وما هي الأمور التي تعتبر جيدة بالنسبة للصحة وما هي الأمور التي يمكن تحسينها. في هذه العملية استخدمنا أسلوب البحث الذي يعني أنه يجب إتاحة الفرصة للجميع للإعراب عن آراءهم والتأثير (GLA - Group Level Assessment) أي مستوي التخمين ضمن المجموعة. في نهاية كل لقاء قمنا سويا بتحديد كيفية المضي قدما وقامت مجموعة البحاثة بتوثيق وتجميع الأشياء التي حصلت. من بين الأمور التي قمنا بها كان هناك عمل معرض دعونا إليه عدد من المواطنين وممثلي السلطات والمنظمات في جوردستين.

كانت نتيجة هذه الأنشطة اقتراحات عن إجراءات واقعية. يلزم أن يتم توفير عدد أكبر من أماكن اللقاءات والتواصل بين الناس وجعلها أفضل بكثير. كما تبين أيضا أنه يلزم تعزيز عوامل الأمان والشعور بالانتماء. هذا وقد أدت الرغبات المتعلقة بتوفير درجة أفضل من التواصل والأمان والشعور بالانتماء إلى استمرار عمل البعض الهادف إلى فتح مقهى للغة سبروك كافية. كما أخذت إحدى المجموعات زمام المبادرة لدعوة ممثلين عن قطاع الرعاية الصحية والطبية للتحدث عن صحة الفم وأيضا عن الطعام الصحي المفيد. كان من السهل تدبير ذلك بفضل وجود عمل ريادي موجه للخارج لدى رعاية الأسنان الشعبية ومستشفى المنطقة في انجيرييد كجزء من مهمتهم. كما تم بفضل هذا المشروع الاستفادة من هذه الموارد واستخدامها من قبل المواطنين.

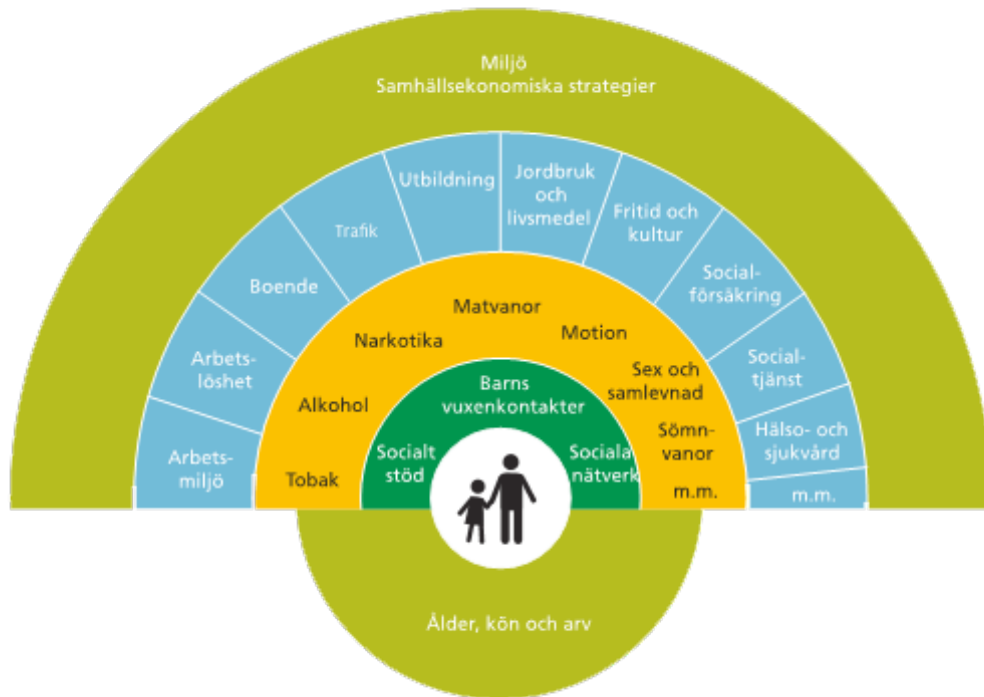
أخيرا وليس آخرا يمكن القول عن هذا المشروع أنه حفز بدء أفكار ومناقشات وأعمال نأمل أن تستمر في المساهمة في تطور جوردستين.

Jämlik hälsa

Det viktigaste målet för folkhälsoarbetet är en god och jämlik hälsa för alla. Just nu ser det bra ut på ett sätt: folk i Sverige mår i genomsnitt ganska bra. Däremot växer skillnader i hälsa mellan människor från olika grupper. Det visar sig bland annat genom att i Norra Angered upplever bara 61 % att de har bra hälsa medan mer än 80 % i andra områden i Göteborg tycker att de har det. Munhälsan är också sämre i Angered jämfört med resten av Göteborg, se faktaruta sida 31.

Det finns många olika orsaker till skillnaderna i hälsa, se bild om Hälsans bestämningfaktorer här till vänster. De som har gott om pengar, lång utbildning och som har bott många år i Sverige har bäst chanser till god hälsa. De kan lättare välja var de skall bo, vilken mat de skall äta, om de vill träna och köpa sig fria från stress av olika slag. Dessutom drabbar diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden oftare den som inte har bott så länge i Sverige. Om man har ett tungt och stressigt arbete där man har svårt att välja när man skall vara ledig spelar också stor roll för hälsan. Att ha kontroll över sin situation är viktigt. Det kan bland annat göra det lättare att förändra sina vanor så att de blir mer hälsosamma. En annan sak som spelar stor roll för hur man mår är om man känner sig delaktig i samhället; att andra bryr sig om vad man tycker och att de lyssnar på en.

Mycket av skillnaderna i hälsa beror alltså på saker som inte har med hälso- och sjukvård att göra. Men de som arbetar på vårdcentraler och inom folktandvården har viktiga uppgifter. De måste bli bättre på att fråga människor om vad de behöver för att må bra. Alla skall få den information som de vill ha, på ett språk som de förstår.

Hälsans bestämningfaktorer – den ekologiska modellen

(Efter Dahlgren, G. and M. Whitehead, *Policies and strategies to promote social equity in health*. 1991, Institute for future studies: Stockholm.) Anpassad av Angered's Närsjukhus.

Bilden ovan beskriver hur olika faktorer påverkar hälsan. I mitten finns en vuxen och ett barn och hur de mår bestäms dels av nära faktorer, som vem som finns runt dem och vilka levnadsvanor de har. Men mycket beror också på hur samhället kring dem är organiserat och vilka möjligheter som ges till bland annat arbete, utbildning, boende och sjukvård.

Forskningsprojektet

Detta projekt utgår från en deltagarstyrd modell, Group-Level Assessment (GLA) (se faktaruta nedan). Den är utformad för att i grupp ta fram åtgärder och starta förändringsprocesser utifrån gruppens behov och möjligheter. I sju steg funderar deltagarna över viktiga frågor och bestämmer tillsammans vilka problem och möjligheter som finns. Sedan kommer man överens om vad som är viktigast, hur man kan förbättra och vad som ska göras. I de sista stegen väljs en eller flera viktiga idéer ut som man vill arbeta vidare med. Vi forskare är med som stöd i processen, i att utarbeta strategier och för att underlätta om deltagarna vill fortsätta att jobba för att förändra något. En person har varit anställd för sammankalla deltagare till träffar och koordinera arbetet.

FAKTARUTA

Group-Level Assessment (GLA)

Group-Level Assessment (GLA) är en deltagarstyrd modell. Syftet är att ta fram åtgärder och starta förändringsprocesser utifrån gruppens behov och möjligheter. I sju steg reflekterar deltagarna över ett temaområde och identifierar tillsammans problem, prioriteringar och åtgärder. I de sista stegen väljs en eller flera viktiga idéer ut som man vill arbeta vidare med. Forskarna är med som stöd i arbetsprocessen och i att utarbeta strategier. Som ett stöd för att lyfta fram deltagarnas tankar används stora pappersblad (bladderblock), som sätts upp på väggarna. På pappren har forskarna skrivit ned frågor och påståenden, "prompts". Här skriver deltagarna själva, eller med hjälp av forskare och kulturtolkar, ned sina tankar om "promptsen"

Steg 1. Climate setting: Introduktion och beskrivning av GLA metoden för deltagarna. Ett exempel ges. Bladderblocken introduceras.

Steg 2. Generating: Var och en av deltagarna kommenterar påståenden på bladderblock, i valfri ordning.

Steg 3. Appreciating: Deltagarna går runt och läser alla kommentarer och kan lägga till fler samt diskutera med varandra.

Steg 4. Reflecting: Var och en av deltagarna funderar över vad det hela sammantaget betyder för dem.

Steg 5. Understanding: Deltagarna delas in i grupper där man får en andel av påståenden och kommentarerna. Varje grupp ombeds att identifiera 3–5 vanliga teman bland sina påståenden och kommentarer. Materialet analyseras från deltagarnas perspektiv. Smågrupperna samlas i en stor grupp där man redovisar sina tankar.

Steg 6. Selecting: Deltagarna väljer ut de viktigaste temana/idéerna som framkommit som man vill fortsätta att arbeta med. Idéerna prioriteras.

Steg 7. Action: En handlingsplan planeras gemensamt. Deltagarna analyserar sitt eget material och bestämmer själva hur de skall utforma relevanta framtida program, interventioner, utveckling och/eller social förändring. Varje tema kan planeras i mindre grupper.

Vid GLA fungerar forskarna som "underlättare" med intentionen att initiera, stötta och vara katalysatorer. De dokumenterar utveckling och implementering av idéer, sammanfattar och kompletterar data och analys som genererats av deltagarna samt bedriver deltagande observation för att kunna dokumentera processen.

Hur mår vi i Gårdsten? Vad tycker du?

Välkommen att prata med dina vänner och grannar om "*Bra liv i Gårdsten*". Är det lätt att må bra här? Eller behöver något förändras? Hur skall det i så fall gå till?

Kom till en trevlig eftermiddag där vi lyssnar på varandra och säger vad vi tycker! Vi bjuder på mat.

När:

Gårdstens Öppna Mötesplats

Var:

Alla som bryr sig om Gårdsten är välkomna!

Vem:

Anmäl dig gärna till Cecilia Hedström,

Telefon: 0705 25 50 92

Mail: cecilia.hedstrom@vgregion.se

Tanken är att de som vill kan fortsätta att träffas för att kanske kunna medverka till förändringar. Vi som har ordnat detta kommer att finnas med som stöd.

Barnvakt finns! Tolk finns (arabisk, polsk, kurdisk, somalisk)!

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kontaktpersoner:

Cecilia Hedström telefon 0705 25 50 92

Maria Magnusson telefon 0733 763 157

Inbjudan till första träffen

Projektet genomfördes på Gårdstens Öppna Mötesplats. Gårdstensborna bjöds in till träffar genom anslag, vykort och muntlig information. Inbjudningar spreds via personer som brukade vara på Mötesplatsen. Första gången vi träffades bjöd vi på lagad mat. Besökarna upplevde det som viktigt att samlas kring maten. En gemensam måltid kan göra att man blir intresserad av att komma, förutom möjligheten att få prata om hur ett gott liv i Gårdsten ser ut.

Vi forskare hade på bladderblock formulerat ett tjugotal påståenden som hade med hälsa att göra som deltagarna fick ta ställning till. Deltagarna gick runt i lokalen och läste de olika påståendena som var uppsatta på väggarna. De fick kommentera påståendet direkt på bladderblocket. Man kunde få hjälp med både översättning och att skriva. Sedan satte de sig i grupper med en av forskarna i varje grupp. Deltagarna diskuterade igenom kommentarerna för att komma överens om vilka problem och åtgärder som var viktigast att arbeta vidare med.

Därefter träffades vi flera gånger och diskuterade detta. Vid ett tillfälle lyssnade vi också på några av deltagarnas egna berättelser om livet i Gårdsten utifrån de tidigare diskussionerna. Berättelserna antecknades så ordgrant

Visa livet i Gårdsten på Instagram: #Bralivigårdsten

FAKTARUTA

Brobyggare

En brobyggare är en person som är en förmedlande länk mellan olika personer eller grupper. Personer med olika bakgrund kan ha svårt att förstå varandra utifrån att man har olika traditioner, normer och vanor.

Människorna i Gårdsten kommer från många olika länder och talar många olika språk. Alla kan inte tala svenska. Vi hade inte kunnat genomföra det här om vi inte hade haft hjälp av brobyggare från olika organisationer – hälsoguider, kulturtolkar och doulor. Hälsoguiderna utbildas av Stadsdelarna Angered och Östra Göteborg i samverkan med Angereds Närsjukhus. De talar svenska och minst ett annat språk och kan bidra till att alla får information och stöd på lika villkor. Kulturtolkarna arbetar i projektet Jämlik start i livet med föräldrastöd i olika former. Doula betyder "hjälpkvinna" och har egentligen inriktning på förlossningsstöd. Många doulor är också kulturtolkar i andra sammanhang.

som möjligt av forskargruppen. Citat från diskussionerna och berättelserna sammanställdes i en utställning. Innan utställningen läste deltagarna igenom och godkände allt innehåll.

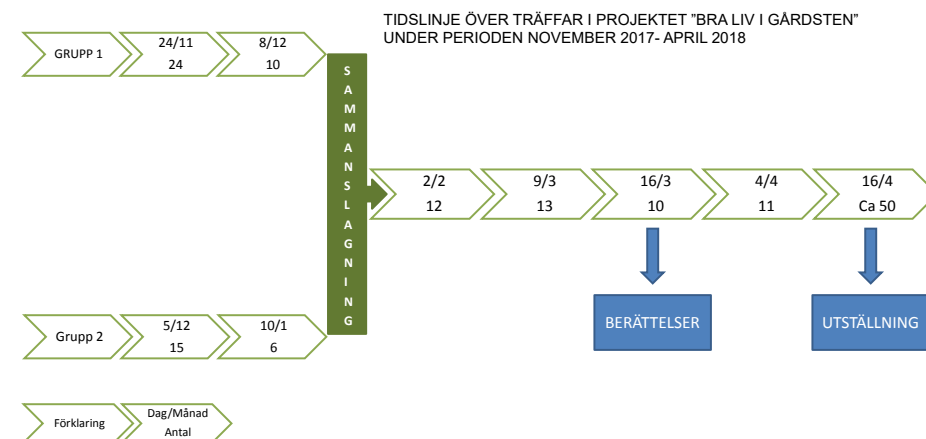
Till visning av utställningen inbjöds representanter från stadsdelen, Gårdstensbostäder, skolan, vårdcentralen, fritidsgård samt grannar och vänner till deltagarna.

Vi har haft "brobyggare" (se faktaruta här ovan) med vid träffarna och vid två träffar dövtolkar som hjälpt till att kommunicera. För utställningen och denna rapport har viss text översatts till somaliska och arabiska. Dessa texter återfinns i bilagorna.

Resultaten av våra träffar

Vid de två första träffarna kom 24 respektive 15 personer. Den ena gruppen kom på dagtid och den andra på kvällstid. Efter två träffar i respektive grupp började de båda grupperna ha gemensamma träffar. Totalt har vi haft fyra ytterligare träffar samt en utställning där diskussionerna sammanfattats och där vi visade berättelserna. Antalet deltagare vid dessa fyra träffar har varierat mellan sex och 18 personer, se bild med tidslinje för de olika träffarna nedan. Några har bara varit med en gång medan andra har återkommit vid flera träffar. Vid träffarna var en övervägande andel kvinnor och ett fåtal var män. Deltagarna har varit i alla åldrar, från unga vuxna till äldre. Ett par tonårpojkar deltog också vid ett tillfälle och ibland hade någon vuxen barn med sig. Samtal i storgrupp varvades med diskussion i mindre grupper – utifrån bland annat språk. Bland deltagarna fanns personer som levt i Sverige i många decennier och som varit aktiva i traditionell svensk folkrörelse samt människor som är nyanlända och som har andra perspektiv.

Vid de olika träffarna diskuterades ungefär likadant kring bostadsområdet och vad deltagarna vill förändra. De beskriver sitt Gårdsten med stolthet men lyfter även sådant som stör den fina miljön och tryggheten. Barn och äldre blir rädda när ungdomar kör runt snabbt på motorcyklar och mopeder i bostadsområdet. Även hundar stör och skrämmer. Det är också många som inte plockar upp efter sina hundar. Nedskräpning är något som deltagarna återkommer till och känner ilska över. De tycker också att något måste göras för att öka tryggheten, som att förbättra belysningen och ordna nattvandring. Mötesplatser betonas

Tidslinje för de olika träffarna samt antal deltagare (Barn, personal och forskargruppen ej medräknade)

som viktigt. Det finns, men inte för alla. Mötesplatser behövs, bland annat för att få träna på att prata svenska och träffa personer som bott länge i Sverige och få information om det svenska samhället. Information om hur samhället fungerar, hur man söker bostad, var man söker vård för olika saker, men också hur högtider firas hos olika familjer. Odlingsplatser har bland annat diskuterats. Ett bra sätt att göra saker tillsammans och må bättre.

Det finns en frustration över att samhällsservicen flyttats bort. Apotek, bank och lågprisaffärer har försvunnit från Gårdsten och bankomaterna har blivit färre. I Angered Centrum finns varken polis, socialtjänst eller Försäkringskassan kvar. Vid några tillfällen kom det fram starka känslor kring vad man kan beskriva som att vara övergiven av samhället. "Alla flyttar (relaterade till socialtjänst, banker, bibliotek mm) – bara vi fattiga blir kvar."

"Alla flyttar –
bara vi fattiga
blir kvar".

Diskussionerna har också handlat om att barnen behöver trygghet och bra förebilder. Att barnen ska ha tillgång till sina föräldrar och att de har rätt att bli lyssnade på. De behöver aktiviteter, läxhjälp och hälsosam mat. Föräldrarna behöver också stöd och kunskaper för att stötta barn och ungdomar. Samverkan mellan föräldrar, skola och fritidsgård har, bland annat, lyfts fram. Kommunikation och att överbrygga avstånd mellan människor är kanske det som framträder allra tydligast i diskussionerna. Att inte tala varandras språk, osäkerhet och rädsla beskrivs som barriärer.

Efter att de två grupperna slogs ihop har diskussionerna fortsatt kring vad man kan och vill arbeta vidare med tillsammans. Även om vi hade med påståenden om matvanor och tänder på blädderblocken som startade diskussionerna så lyftes inte det fram av deltagarna. Istället var det tre andra områden att arbeta vidare med som växte fram:

- Starta språkcafé
- Genomföra städdag
- Arbeta för information på olika sätt

Tillsammans har deltagarna och forskargruppen gjort en utställning där de olika diskussionerna och berättelserna har speglats. När den presenterades kom totalt cirka 50 personer, bestående av både deltagare och personer som

bjudits in. I samband med detta växades också ansvaret för att koordinera arbetet över från forskargruppen till deltagarna själva.

Arbetet med att få igång ett språkcafé har bedrivits av en grupp boende tillsammans med Röda Korset och Hyresgästföreningen. Vid den här rapportens pressläggning har de med gemensamma krafter startat en sådan verksamhet i Fritidsgårdens lokaler (se bild nedan). Forskargruppen kommer nu att fortsätta sitt arbete vid fritidsgården. Vi finns också tillgängliga för de grupper som har startats.

Inbjudan till det nystartade språkcaféet

Nedan presenteras de mest diskuterade frågorna lite mer i detalj. Presentationen bygger på citat från deltagarna och förklaringar och reflektioner från forskargruppen. Citaten är dels nedtecknade av forskargruppen i samtal med enskilda personer eller mindre grupper och dels hämtade från kommentarer på blädderblock.

Det bästa med Gårdsten är människorna och miljön

Deltagarna berättar att Gårdsten är ett bra område att bo i. De gillar naturen, bostäderna och människorna där. Fast många önskar att det var mindre nedskräpning och bättre samhällsservice. Det finns en tandläkare men man saknar vårdcentral, bibliotek och apotek. Positivt är att en vårdcentral har startat medan projektet pågår och att ett apotek eventuellt ska öppna.

Ett bostadsområde att vara stolt över

På blädderblocken fanns många positiva kommentarer om området och de som bor där. Så här skrev tre deltagare att de skulle beskriva Gårdsten i en saga:

– *Fint berg. Spelar ingen roll om det är snö eller grönt, det är alltid fint. Det finns alltid fin natur. Vi tycker om vattnet också – men jag är orolig när barnen badar.*

– *Ett ställe där man ute kan sitta tillsammans. Det är grönt. Utsikten är fin och man sitter på filtar och på stolar och äter tillsammans. Där finns en lite restaurang som säljer kakor, kaffe.*

– *Trollberg med snälla och omtänksamma människor*

Och så här beskriver en man och en kvinna sitt bostadsområde i ett samtal:

– *Vi tycker att det är fint i Gårdsten men en städdag tycker vi skulle vara bra. Så att det blir fint.*

FAKTARUTA

Gårdsten

I Gårdsten bor, enligt Göteborgs stad statistikblad, närmare 9 000 personer. Det är sannolikt att det bor fler i Gårdsten än vad folkbokföringen visar, exempelvis asylsökande som fått tillfälligt husrum hos släkt eller vänner. De flesta bor i hyreshus. Jämfört med Göteborg som helhet är det många hushåll med fler än tre barn. I Gårdsten är 15 % födda i länder där det nyligen varit eller är våldsamma konflikter (exempelvis Iran, Irak, Somalia och Syrien). Det är dubbelt så hög andel som för Göteborg som helhet. Många av dem som kommit från dessa länder är flyktingar. Av dem som bor i Gårdsten har 11 % eftergymnasial utbildning jämfört med 31 % i hela Göteborg. Medelinkomsten år 2016 var 194 700 kronor, jämfört med 297 300 för hela Göteborg. Arbetslösheten är 19 %, jämfört med övriga Göteborg där den är 5,6 %.

– *Det är inga problem här. Allt är toppen! Det bästa med Gårdsten är de som bor här. Vi har bott här länge och är nöjda. Det bor ca 20 personer i Gårdsten som är döva [de båda deltagarna är själva döva]. Många träffas då och då. Det finns flera ställen där vi träffas i Angered. Vi ser inga gemensamma problem för denna grupp.*

– *Det är toppen här!*

Flera av deltagarna säger att de är trötta på medias bild av Gårdsten och att de som boende inte kan ta ansvar och skuld för den lilla grupp som inte sköter sig.

Så här uttrycker sig en kvinna om synen på Gårdsten:

– *Media beskriver Gårdsten som ett problemområde. Jag är så trött på det. Så är det ju inte. Det klart att det finns några få kriminella. Men det är ju bara få.*

En städdag skulle vara bra

En städdag kom fram som ett förslag för att gemensamt skapa bättre miljö. Det skulle dels kunna underlätta nya möten och dels vara en möjlighet att måna om närmiljön och att lära barn och ungdomar det.

– *Städdag kan vara ett sätt att mötas och samtidigt göra fint.*

– *Man skulle kunna städa utombus 1 gång månad. Komma den dagen, samla skräp. Gratis träning. Vi behöver rent och fint här: "Titta vad jag har gjort idag!"*

– *Alla är viktiga.*

En kvinna berättar också att en trygghetsvärd vid Gårdstensbostäder organiserat att några hyresgäster träffas på kvällarna och plockar skräp.

"Det bästa med Gårdsten är de som bor här."

Mötesplatser behövs

Ett återkommande tema är att mötesplatser behövs. Platser där olika grupper kan mötas och där man kan ta med barn. Det finns många föreningar i Angered men man behöver ställen där man kan möta människor med andra kulturer och intressen. Och framförallt ställen där man kan öva sig i svenska språket.

Många är ensamma och behöver komma ut och träffa andra, särskilt kvinnor. Så här berättar en kvinna som bor i Gårdsten och brukar besöka Gårdstens Öppna Mötesplats:

- *Mötesplats är bra för de nyanlända. Här kan man byta idéer och få nya kontakter. Bra sätt att lära sig svenska.*
- *Det vore också bra med en stor lokal för fester; barnkalas, bröllop, Eid.*
- *Vi vill träffa andra. Det kan man göra på en mötesplats. Kommunera med andra. Byta idéer. Lära känna olika kulturer. Blir lättare att integrera i svenska samhället. Lättare att utbyta erfarenheter. De som bott längre här kan dela erfarenhet med andra. Barnen får lära känna det samhälle de skall växa upp i.*
- *Jag kom till mötesplatsen för 5 månader sedan. Pratar mycket bättre svenska nu. Bra personal betyder mycket. Alltid glada. Hjälper mycket. Svarar på frågor. Hjälper till med att boka tid hos läkare.*

FAKTARUTA

Gårdstens Öppna Mötesplats (GÖM)

Mötesplatsen ligger inne i ett bostadsområde cirka fem minuter från Gårdstens centrum. Verksamheten drivs av stadsdelen Angered och alla som bor i Gårdsten är välkomna. Mötesplatsen är öppen måndag till fredag från klockan nio till klockan tre på eftermiddagen. Målet med verksamheten är att öka känslan av trygghet i Gårdsten samt minska ojämlikhet i hälsa. Genom att erbjuda öppen förskola, bokstund med biblioteket och föräldrastöd är målet även att öka andelen elever med godkända betyg. De aktiviteter som erbjuds är önskemål från de besökande. Här finns bland annat yoga, målning, cykelskola, utflykter, mammaforum med matlagning och frukost på lätt svenska. Deltagarna är främst kvinnor. På kvällstid, en gång per termin arrangeras "Fixa cykeln". Här ges möjlighet att tillsammans med andra lära sig att reparera och renovera en cykel som deltagarna efter avslutad kurs får ta med hem.

I samarbete med Röda korset finns kurser i första hjälpen. Röda korset stödjer även verksamheten genom att de finansierat symaskinerna som används vid "sy och skapa", samt yogalärare. Under hösten 2018 kommer Öppna förskolan och Gårdstens Öppna Mötesplats att få två olika lokaler. Gårdstens Öppna Mötesplats, med aktiviteter främst riktade till vuxna, kommer att flytta till Fritidsgårdens lokaler där verksamheten först startade.

– *Rörelse – yoga bra. Träna svenska, yoga och äta lunch på samma ställe. Lättare. Skulle inte träna om jag inte gick hit. Ibland sjukgymnast men bara ibland.*

– *Här känns det tryggt. Fått många kompisar. Blir lättare att börja med språket här. Jag har fått måla också här. När jag börjar måla blir jag mindre nervös. Mindre stressad. När jag känner mig trygg med personer, här, vågar jag prata, vågar jag ta kontakt.*

Och så här beskriver en annan kvinna som bor i Gårdsten betydelsen av mötesplatser:

– *Området behöver skolor, fritids och samla barnen i språkcaféet. Aktiviteter för barnen så föräldrar känner trygghet. De kan få jobb där!*

– *Mötesplats – gården, gå till lekplats, spela.*

– *Gamla, kvinnor, mammalediga är mycket hemma, behöver gå ut mer, träffa någon. Många ensamma mammor, gamla. En mammaledig, hon är hemma. Hon behöver någon att gå med.*

– *Samma för alla.*

– *Hitta någon som talar samma språk. Om du går ut – du hittar, många – vi kan öva!*

– *Jag vill lära mer svenska. Tala svenska med svenskar.*

– *Information på olika språk behövs för att leta jobb, försäkringskassan, arbetsförmedling, skola.*

FAKTARUTA

Gårdstensbostäder

Gårdstensbostäder ägs av kommunen. En del av uppdraget är att tillsammans med de boende utveckla området socialt, ekologiskt och ekonomiskt. På bolagets hemsida uppges att boende är engagerade både i den dagliga verksamheten och, genom styrelseplatser, även i det mer långsiktiga arbetet. För att öka tryggheten i området finns trygghetsvårdar som under eftermiddagar, kvällar och helger rör sig runt i området och finns i Gårdstens centrum. Bolaget har ett fokus på hälsa som bland annat har visat sig i att man har anställt en folkhälsovetare och öppnat en verksamhet vid namn Hälsostrugan. Det är en mötesplats för träning, kunskap och information om hälsa för de boende i Gårdsten, som utvecklas i samverkan med Angereds Närsjukhus. Genom delaktighet från de boende och tro på individens egen förmåga ska Hälsostrugan vara med och bygga en bättre folkhälsa i nordöstra Göteborg. Gårdstensbostäder äger de flesta lokalerna i Gårdsten och är därför en naturlig samtalspartner när det handlar om mötesplatser. I tidningen Gårdstensbladet, som skickas till alla hyresgäster varje månad, brukar man rapportera om städdagar. Det finns en lokal för seniorer med en hel del aktiviteter samt ett ställe där man kan snickra. Man hyr också ut lokaler.

Initiativ finns

I diskussionerna framkom att föreningar och andra sätt att träffas finns men att många önskar ställen där olika grupper kan mötas. Det är lättare att möta människor med samma hemland eller religion i lokaler på andra ställen i Göteborg än att träffa grannar i Gårdsten med olika ålder, kön, etnicitet och religion.

När det gäller tillfällena där män och kvinnor ibland träffas var för sig går åsikterna emellertid isär. Vissa kvinnor anser att det är nödvändigt med separata mötesplatser för att få talas vid på egen hand och att kunna bada och träna utan män närvarande.

Ett par män argumenterade mot detta utifrån en generell ståndpunkt att motsättningar skapas genom att skilja på grupper.

Flera initiativ till mötesplatser har tagits genom åren men det är inte alltid lätt att få människor att komma. Hyresgästföreningen har en seniorlokal där några brukar träffas men det är bara vissa grupper som kommer dit. Så här beskriver en kvinna det:

– Det behövs en Mötesplats för dem som är yngre än 55+. Det har varit en del invandrare här. Men de kommer bara en gång. De vill helst att det skall vara flera. Vi har sagt ni får ta med er barnen. Men det kommer ingen. Det är tråkigt.

– Det är mycket försök till aktiviteter här, men det är svårt att få hit folk. Vi har haft loppis här, men det kommer ingen. Vi fick köpa av oss själva. Nu skall vi ha loppis igen. Om vi tar loppis ihop med café så hoppas vi att det kommer folk.

– Det är en som sagt det rent ut – när jag kommer in här känns det som ni är en familj. Det känns som att jag hör inte hemma.

FAKTARUTA

Fritidsgården

I centrum av Gårdsten ligger den kommunala fritidsgården Ungdomspalatset. Den har öppet fyra kvällar i veckan. En kväll i veckan är tjejkväll, då bara tjejer är välkomna.

Här finns fem fritidsledare som tillsammans med ungdomarna, 13–20 år, bestämmer vad som skall göras på fritidsgården. Det finns sällskapsrum där man kan sitta och prata med kompisar, men också musikstudio, pingis, dans, café, spel och filmrum. Fritidsledarna arbetar aktivt för att det inte skall förekomma några kränkningar, droger/alkohol, verbalt eller fysiskt våld. Besökarna skall respektera varandra oavsett kön, sexuell läggning, nationalitet, etnicitet och funktionsvariation. Alla skall känna sig välkomna.

Och så här berättar en man som också varit aktiv inom Hyresgästföreningen i många år om att det är svårt att locka boende i Gårdsten till aktiviteter:

– Vi hade tillställningar ner i dalen. Varje midsommar hade vi stor fest. Då gick vi ut på morgonen/förmiddagen och plockade blommor. Sedan klädde vi midsommarstången. Sedan var det många som sa att vi vill inte samlas runt ett kors. Vi försökte förklara. Det är inget kors det är en tvärså. Det blev ingen fortsättning.

– Under Storstadsdagsningen skulle vi göra ”Sommar i dalen”. Tanken var att vi skulle visa respektive nationalitet. Det visade sig att man var bara intresserade av sitt eget tillfälle. Man kom bara till sina egna arrangemang.

Bra liv i Gårdsten!

Frukost på Lätt svenska (1). Öppna mötesplatsen.
9 stycken kvinnor som bjuder på frukost.
Foul med tillbehör.

Diskussionsämnen
Varför är det bra med en mötesplats?

- Man får prata svenska.
- Hemma bara tvätta, städa. Laga mat. Hinner inte träna svenska.
- Man får träffa människor.

Men pratar ni inte svenska på SFI?

- Vi pratar inte så mycket svenska i skolan
- Jo, men det är mest att skriva... och datorn.
- På rasterna pratar vi arabiska. Här kontrollerar någon vi pratar svenska. Och det är många språk här så svenska är bra.

Bra liv i Gårdsten!

Frukost på Lätt svenska (2). Öppna mötesplatsen.

Diskussionsämnen
Vad är det som gör en mötesplats så bra? Kan ni inte träffas hemma hos varandra?

Är det något speciellt som ni tycker är bra med den här mötesplatsen?

- Lära känna nya personer
- Man får skratta, prata, gå någon annanstans.
- Man får tänka på något annat än tvätt, städ, matlagning, bråk hemma.
- Om man bara är hemma blir man ledsen, man blir sjuk.
- Du går ensam hemma. Du blir sjuk. Det är bra att prata om något annat.
- Vi skall bo i Sverige. Vi behöver komma in i samhället. Mötesplats viktigt för att förstå Sverige och svenska. Bra att prata svenska.

- Varje fredag jätteroligt.
- Helena alltid snäll (personal). Man känner sig välkommen.
- Man får information om var det finns aktiviteter: cykel, simma.
- Få information om var man kan gå om man är sjuk.
- Bra att sy kläder. Har inte symaskin hemma.
- Yoga är bra för kroppen. Skönt. Blir glad.
- Blir lugn när jag målar. All nervös flyger bort.

Om Gårdstens Öppna Mötesplats

Bilderna är hämtade från utställningen. De visar resultatet av en gruppintervju med besökare vid fredagsaktiviteten "Frukost på lätt svenska" på Gårdstens Öppna Mötesplats. Intervjun gjordes eftersom deltagarna i projektet framhöll mötesplatser som något de ville ha mer av. Den genomfördes av projektets koordinator.

Nödvärdigt med kommunikation på många sätt

Det räcker inte med platser för möten. En kvinna beskriver att Hyresgästföreningen har tre lokaler i Gårdsten som är öppna för alla boende. Där finns snickarhjälp och både barn- och vuxenaktiviteter men få kommer dit. Det gäller även andra mötesplatser som Öppna förskolan, Hälsoverket och seniorlokalen. Behov av tolkar och någon som tar med en dit underströks. En kulturtolk delgav sina erfarenheter kring vikten av att bli inbjuden:

– Ett bra sätt att ge information är att ”knacka dörr” och ge information muntligt.

– Språkcafé/mötesplats är bra för att byta erfarenheter och få kunskap om svenska samhället.

– Det skulle vara bra att bjuda in personer som kan ge information om svenska samhället. Och få information från andra.

– När jag arbetar i Angered ser jag att de som bor där ofta kommer på kurser. Det är inte alls samma här i Gårdsten. De i Gårdsten måste känna att de är viktiga för att våga komma.

Deltagarna beskriver att information och kommunikation behöver ske på många olika sätt. En del slänger skriftlig information direkt för att de inte förstår vad det står eller inte kan läsa. Informationen behöver därför vara på många språk och även kommunicerad via bilder. Information behöver finnas

på de ställen där man rör sig och behöver den, till exempel i tvättstugan och på gården.

Vissa personer behöver personlig information. Man behöver knacka på hemma hos dem för att få med dem på aktiviteter eller för att ge muntlig information. Orsakerna beskrivs vara varierande, och grundade i kultur, ensamhet, språk- eller lässvårigheter. För andra är det viktigt att det

kommer skriftlig information i brevlådan. En del vågar inte öppna dörren för att de är rädda eller för att de inte kan språket. Det är också sjuka, gamla och barn som är ensamma hemma som kanske inte förstår. Då kanske hushållet missar viktig information om den inte är skriftlig.

Det räcker inte att få information en gång. Exempelvis är det svårt för alla att förstå och komma ihåg hur sopsortering, tvättstuga och liknande fungerar om man som nyinflyttad får all information på en gång. Om man dessutom har svårt med språket så är det ännu svårare. Kanske har man inte bött i lägenhet tidigare och kanske har man aldrig tidigare slängt sopor i ett soprum och än mindre sorterat dem.

En kvinna berättar emellertid att det inte bara är bra information som saknas. Hon menar att det ibland är intresset som brister. Hon berättar att Gårdstensbostäder ofta har tolkar vid sina informationsmöten och de lägger dem vid tider då de flesta slutat jobbet men ändå är det bara ett fåtal hyresgäster som kommer.

Svårt att förstå hur man ska kommunicera med myndigheter

Många skulle behöva stöd i kontakt med myndigheter. Med vem ska man ta kontakt och hur? Vilka blanketter behövs, vad står det i dem och hur ska de fyllas i? Hur hittar man rätt? Berättelser vittnar till exempel om ensamma mammor som kommit gråtande hem efter misslyckade försök till kontakt med myndigheter. Som att ta med flera barn i olika åldrar via buss och spårvagn in till Göteborgs centrum för att sedan få vända hem för att man aldrig hittade till socialtjänstkontoret. Eller att man vid första besöket saknade en av tre blanketter ifyllda och vid nästa besök inte hade alla underskrifter på någon av de andra blanketterna.

FAKTARUTA

Medborgarkontor och servicekontor

I Göteborg finns flera medborgarkontor och ett av dem ligger i Angered Centrum. Där kan man få guidning i kontakt med myndigheter och information om kommunens verksamhet exempelvis skola och äldreomsorg. Det finns också möjlighet till rådgivning i frågor kring juridik och boende samt möjlighet att träffa en socialsekreterare eller hälsoguide. Dessutom kan man få hjälp att fylla i och lämna in blanketter.

När forskningsprojektet pågick fanns inte det servicekontor som nu öppnat i Angered Centrum. Där kommer skattemyndighet, pensionsmyndighet och försäkringskassa att finnas.

FAKTARUTA

Demokrati i Angered (DiA)

Demokrati i Angered (DiA) är en verksamhet i stadsdelens regi. DIA startade 2017 med syftet att stärka unga (13–25 år), föräldrar och tjänstepersoners relationer, förtroende och tillit till varandra samt tilliten till det demokratiska systemet och dess offentliga verksamheter. Under 2017 har DIA träffat ca 1200 invånare i Angered i flertalet föreningar, organisationer eller befolkningsriktade aktiviteter.

Att inte förstå varandra är en stor barriär

Livet i Gårdsten blir svårare när man inte kan svenska. Även de som pratar svenska beskriver att det kan vara problem att ta kontakt och att förstå all information ibland. Om man dessutom inte kan läsa så har man en stor mur att forcera.

Tillfällen att öva svenska är nödvändigt

För småbarnsmammor kan det vara svårt att hitta tillfällen att öva svenska. Därför vore det bra om det gick att ta med barnen på Svenska för invandrare. Språkcafé hade också varit bra. Så här berättar en kvinna som bor i Gårdsten:

– Språkcafé är bra. Där kan jag träna språket och få kontakt med andra människor. Bra att kommunicera. Bra att träna svenska. Samtidigt får jag använda mitt eget språk. Man blir mindre isolerad. Flera kvinnor är isolerade.

– Det är bra för ensamstående mammor också. Det är också bra för dem som är mammalediga.

– Man behöver information på sitt eget språk så att man förstår till 100 % . Annars förstår man bara en del. Man behöver förstå allt som står.

– Det blir då lättare att förstå system, samhälle, vård. Det är inte samma här som där vi kommer ifrån. Samhällena är väldigt olika.

– Allt är nytt; vården, Vårdcentral, Försäkringskassa. Allt! Samhällena olika. Får man rätt information så blir man tryggare.

FAKTARUTA

Språkcafé

På folkbiblioteket i Angered kan man öva upp sin svenska tillsammans med andra. Språkcaféet är öppet varje torsdag kl. 17.30–19.00 och drivs i samarbete med Röda Korset.

På Hjällbo folkbibliotek finns språkcafé under dagtid en gång i veckan.

– Jag har också fått lapp om städdag. Att vi skulle städa gården tillsammans. Jag vågade inte gå. Jag är inte tillräckligt modig. Skulle behöva någon man känner för att gå dit. En kompis eller granne.

Att öva språk och ta sociala kontakter kräver mod. Ett språkcafé kan då kännas tillåtande. Ett ställe dit man går för att man vill träffa andra och prata. Det sociala stödet förenklas också om man talar ett gemensamt språk. Det nämndes många positiva aspekter av att kunna fler språk. Här är några exempel på det:

– Barn som vuxit upp med flera språk är mer kreativa.

– Språkcafé är bra. Kan man inte språk, kan man inte säga sina åsikter.

– Kan man språk så... då kan man berätta vad man tänker, vill och intresserar sig för! Dela ett visst problem med varandra. Annars sitter de hemma med problem – på språkcaféet kan de få en lösning. Prata med någon annan för att få en lösning.

– Man tror att man själv bara har problemet.

– Det finns en mamma med handikappat barn. Hon tror det är hennes fel. Om hon delar med sig så märker hon att andra har samma slags problem. Men de gömmer sig och vill inte träffa någon. Men det är inte deras/hennes fel – hon kan bli glad – berätta – inte gömma sig.”

– Få se vad du tänker, vad du har här inne (pekar på huvudet) – språkcafé skulle vara bra. Annars blir livet sämre och sämre, kan inte sova.

– Problem dödar dig själv, känner inte, tungt.

Språkcafé är därför något som vissa i gruppen valt att arbeta vidare med. Finansiering och samarbeten har undersökts. Bland annat har en man tagit kontakt med träffpunkten i Hammarkullen.

– Jag har varit i Hammarkullen, Träffpunkten. Här vill man ha ett Språkcafé. De har ju lokaler. Vi kan träffa dem och höra efter hur vi kan samverka?

Tolkning behövs i större utsträckning

Så här beskriver en annan kvinna problemet med att tala olika språk och att tolkar ofta saknas:

– För tre år sedan i Gårdstensskolan hände detta. En ung tjej slängde all information från skolan. Det gick inte bra för henne i skolan. Det gick dåligt. De i skolan bokade tid med mamman. De berättade för mamman att hon inte klarade skolan.

Dottern tolkade och sa: Er dotter är duktig i skolan! Mamman log. De såg att hon inte förstod och förklarade att hon inte får betyg.

Dottern sa till mamman: Hon har toppbetyg! Mamman log och såg ännu gladare ut.

Skolpersonalen förstod att något var fel. De ringde tolkcentralen.

Mamman grät och grät. Blev mycket ledsen. Hennes dotter hade ljugit. Man ska inte låta barn tolka åt sina föräldrar!

Och nedan är fyra andra kvinnors reaktion på detta:

– Det är svårt att få tolk!

– Bättre att ringa direkt hem till mamman. Inte skicka lappar...

– Men hon förstår ju ändå inte...

– Hade varit bra om läraren skaffat tolk.

Bättre samverkan mellan föräldrar och skola

Bättre samverkan mellan föräldrar och skola efterlyses. Men för att det ska fungera behövs ofta tydlig kommunikation och tillgång till tolk. Ett par kvinnor beskriver att de i sina hemländer aldrig har samverkan med skolan kring barnens skolgång och att kontakta rektorn på skolan är helt otänkbart. Så här skildrar en kvinna som bor i Gårdsten de hårda krav som ställs på både föräldrar och lärare för att de ska kunna kommunicera på ett bra sätt:

– Språk i skolan – det blir fel. Barnen tolkar för föräldrar. De [föräldrarna] vet inte felet. Skolan skriver [meddelande] till föräldrarna, barnet slänger det. Gå upp, gå vidare, lära sig – ha tolk, gå till lärare och fråga!

– Till exempel ett barn gick inte till skolan i ett år, säljer droger, skolan skriver brev till föräldrar, barnen tolkar, de skriver under men vet inte vad. Mamman vet inget. Jättevanligt.

– Du skall tolka för dina barn, inte dina barn tolka dig! Samarbeta föräldrar – lärare behövs. Många arbetslösa föräldrar – barnen backar när föräldrarna jobbar.

– Måste jobba för glädje – vara förebild för sina barn.

– Man kan inte sova bort sina problem, man måste göra någonting. Om du sover, alla dina problem sover med dig.

Några kvinnor berättade att nattvandringen som funnits nästan upphört. De mammor som ställt upp under lång tid orkar inte längre. Det är svårt att räcka till. Det finns en frustration över att föräldrar och ungdomar inte får tillräckligt stöd av myndigheter, grannar och släkt. Skola, polis, fritidsgård, föräldrar med flera behöver samverka.

På blädderblocken kommenterades behovet av stöd till barn, unga och föräldrar i en grupp så här:

Barn och unga i Gårdsten skulle behöva...

- *Trygghets/sambällsvakter på kvällarna [tre har skrivit det]*
- *Läxhjälp [tre har skrivit det]*
- *Föräldrar som är tillgängliga för dem, som de har bra anknytning med*
- *Föräldrarna som är integrerade i samhället, som kan språket, har jobb etc.*
- *Föräldrar som mår bra*
- *Mer svenskalärare som stöd i andra ämnen*
- *Umgås med svenska barn så att de lär sig svenska på ett bra nivå*

Föräldrar i Gårdsten skulle behöva...

- *Vårdcentral, ungdomar behöver hjälp med att jobba, olika aktiviteter, så att föräldrarna inte blir oroliga*
- *Föräldra-stöd med frågor om uppfostran av barn i olika åldrar*
- *Hjälp med olika föreläsningar som handlar om social utveckling för ungdomar*

FAKTARUTA

Skolorna i Gårdsten

I Gårdsten finns två kommunala skolor, en friskola och några förskolor. På Gårdstensskolan går knappt 400 elever i årskurs fyra till nio (4–9) och på Långmosseskolan går drygt 300 elever i förskoleklass upp till årskurs tre (f–3). På Römosseskolan går drygt 300 elever i årskurs tre till nio (3–9). Skolan drivs av föreningen Islamiska Skolan i Göteborg. Tabellen nedan visar statistik från Skolverket där skolorna i Gårdsten jämförs med alla skolor Göteborg samt alla skolor i hela Sverige (data från hösten 2017).

	Gårdstensskolan	Långmosseskolan	Römosseskolan	Hela Göteborg	Hela Sverige
Andel elever med eftergymnasialt utbildade föräldrar	30 %	36 %	34 %	62 %	58 %
Andel legitimerade lärare	37 %	80 %	60 %	70 %	71 %
Andel niondeklassare som uppnått kunskapskraven i alla ämnen	42 %	–	74 %	68 %	74 %

Om mat och tänder

Även om mat och tänder inte varit det som lyfts allra främst i diskussionerna om att må bra så har maten varit central att mötas kring vid träffarna. Vikten av att det ska vara gott och mysigt har poängterats många gånger. Vissa av påståendena på blädderblocken har också fört in mat som tema för diskussion. Kommentarererna på blädderblocken handlade till stor del om att det är dyrt att äta hälsosamt men också om brist på tid och kunskaper:

Det är svårt att äta hälsosamt därför att...

- *Vi behöver hjälp med att äta bra mat*
- *Vi vill lära oss hälsosam mat (två har svarat det)*
- *Priserna på hälsosam mat är höga*
- *Junk food är billig*
- *Folk har inte tid att laga mat från början, kvinnor jobbar heltid, ingen som kan ordentlig ta hand om familjens behov*
- *Folk saknar kunskap hur dålig mat påverkar deras kropp*
- *Vi vill lära oss alla hälsosam mat*
- *Dyrt*
- *Kvinnan ska jobba 6 timmar vilket räknas som heltid*
- *Ica har dåligt utbud av hälsosamt och jag är inte frisk nog att handla utanför Gårdsten.*
- *Har ej vanor hemifrån*
- *Det kostar mycket att handla ekologisk mat*
- *Därför alla hälsosamt är dyr, många av dom har inte råd*
- *Det kostar mycket*

Önskan om billigare mat har återkommit i diskussionerna. Någon beskrev att de tar bussen till Angered Centrum för att handla och att det lönar sig att släpa kassar trots att det kostar en del att åka buss. Då får man två påsar med mjölk och grönsaker till samma pris som en i Gårdsten.

FAKTARUTA

Munhälsa i Angered

Det är stora skillnader i munhälsa mellan olika delar av Göteborg. Till exempel har en av fyra 6-åringar i Angered mer än fyra hål i tänderna, medan det i andra områden bara är några få barn på hundra som har så många hål. Det mål som WHO satt upp för 2020 är att 80 % av 6-åringarna ska vara kariesfria. Det har vi nästan nått om vi tittar på hela Västra Götaland. Men så är det inte i Angered: bara runt hälften av 6-åringarna är kariesfria.

När matpriserna diskuterades utbrast en kvinna argt: "Är de som bor här glömda här ute?!".

Kostnader har även kommit upp någon enstaka gång i samband med tänder. Det är dyrt att ta hand om sina tänder och det är krångligt att förstå hur man ska gå tillväga.

Exempelvis att ta reda på hur mycket en ny protes kostar och för att se om man har råd med det.

Det kan också vara svårt att få ihop tidsschemat. En kvinna beskriver att hon får tandläkartider för sina fem barn som är svåra att få in i vardagspusslet. Hon hinner ibland inte ens boka om dem och undrar: Hur ska jag hinna åka med en i taget? Hon önskar att man kunde samordna bokningarna på något sätt.

"Är de som bor här glömda här ute?!"

Ringar på vattnet

En tidigare avsmnad internationell förening med tjugofyra olika nationaliteter har åter börjat leta upp sina medlemmar. Information kring tänder och mat har efterfrågats och kontakter har knutits med den förebyggande verksamhet som redan finns på Folk tandvården och folkhälsoenheten på Angereds Närsjukhus. En grupp somaliska kvinnor har också bett att få låna Gårdstens Öppna Mötesplats för att diskutera hur man kan samverka för att stötta ungdomar i Gårdsten och deras föräldrar.

Forskargruppens avslutande reflektioner

Här följer reflektioner, slutsatser och förslag från forskargruppen. I rapporten vill vi försöka göra röster hörda från de som bor och verkar i Gårdsten. Det övergripande målet med forskningsprojektet är att utveckla ett sätt att arbeta hälsofrämjande där delaktighet, egenmakt och förändring är centralt. Lokalt i Gårdsten innebär det att synliggöra deltagarnas egen beskrivning av vad som leder till hälsa och välmående samt vilka behov, önskemål och förslag till hälsofrämjande insatser de har. Förhoppningen är också att deltagarna ska komma samman i grupper för att arbeta vidare med något som de anser extra angeläget. Sådana initiativ har startat i Gårdsten och det finns starka eldsjälar med ambition att genomdriva detta.

Rapporten bygger på anteckningar från gruppträffar

Först vill vi poängtera att det som presenteras i denna rapport inte representerar vad alla som bor i Gårdsten vill och tycker. Vi vill förmedla det som uttryckts av dem som nåtts av inbjudan och valt att komma till träffarna. Det är alltså en presentation av vår tolkning av vad några personer som bor och verkar i Gårdsten diskuterat och berättat muntligt och skriftligt. Dessutom har ofta andra deltagare, "brobyggare" (hälsoguides, kulturtolkar, doulors) och dövspråkstolkar hjälpt till i kommunikationen genom att översätta, förklara, läsa och skriva.

Diskussionerna har varit livfulla och öppna trots att man talat många olika språk. Kvinnor och män i olika åldrar och ursprung har i grupperna visat förtroende för varandra och forskargruppen genom att komma till träffarna, dela med sig och lyssna. Vid något enstaka tillfälle blev någon besviken och gick sin väg eftersom tolk saknades för ett visst språk men i de allra flesta fall har det funnits någon som kunnat tolka eller att vi, när dövtolkar saknats, kommunicerat skriftligt.

Vi i forskargruppen har strävat efter att inte styra inriktningen på samtalet. Därför har vi varit noga med att inte framhålla det som intresserar oss mest; kost och munhälsa.

Initiera och underlätta delaktighet – balansgång mellan att styra och överge

Vi forskare har sett oss som katalysatorer för delaktighet i detta projekt. Det handlar bland annat om att ta initiativet genom att bjuda in och samordna träffar samt att på olika sätt försöka underlätta diskussioner och arbete i grupperna. Mellan träffarna har vi i forskargruppen haft många och långa diskussioner om hur vi ska undvika att styra men samtidigt underlätta för alla deltagare att berätta, reflektera, diskutera och agera. Det finns bra och konkreta idéer, planer och ambitioner bland deltagarna men det behövs olika slags stöttning från samhället. Många av deltagarna upplevde också att de, på grund av sina svårigheter med det svenska språket, inte kunde eller vågade uttrycka sina önskningar, behov och funderingar.

Inledningsvis strävade vi främst efter att vara så bra ”underlättare” som möjligt och att dokumentera delaktighetsprocessen och sammanfatta deltagarnas erfarenheter och förslag. Efter de första träffarna såg vi dock att vi också hade ett ansvar att även lyfta fram deltagarnas berättelser mer än i punktform. Flera av kvinnorna öppnade sig och förmedlade samtidigt en känsla av att vara ensamma och övergivna. De ville göra sin röst hörd. Därför började vi att noggrant teckna ned några samtal och diskussioner som grundade sig i det som tidigare lyfts fram som viktigt. För att stämma av att vi uppfattat allt korrekt har vi sedan läst upp och diskuterat anteckningarna i grupperna. Vi upplevde att deltagarna kände en stor stolthet över sitt arbete när detta sedan presenterades i utställningen.

Brobyggare och sammanhang är viktigt

Projektet hade inte varit möjligt att genomföra om inte kulturtolkar och hälsoguider varit med. De har bidragit till att möjliggöra och underlätta kommunikation och till att skapa förståelse och tillit. Den fysiska mötesplatsen och det sociala nätverk som byggts upp kring den har också spelat stor roll. De som arbetat och praktiserat vid Gårdstens Öppna Mötesplats har fungerat som brobyggare. Den personliga kontakten mellan deltagarna och koordinatören har också varit avgörande.

Initialt mötte vi funderingar kring projektet: ”Är det ännu ett projekt som inte kommer att leda till något?”. ”Varför väljer ni just Gårdsten?” Vi var förberedda på dessa frågor, tog det på allvar och gav denna diskussion utrymme. Det lade grunden för en bra atmosfär på träffarna. Att vi träffats kring mat ska inte heller underskattas.

Samhälleliga aktörer i Gårdsten behöver bli mer hälsolitterata

I stadsdelen Angered finns många goda initiativ som exempelvis medborgarkontor, kulturtolkar, hälsocoacher. Eftersom de psykologiska, sociala och fysiska avstånden kan kännas stora behövs troligen ännu mer av detta. Arbetsätten behöver kanske också utvecklas och brobyggare användas i större utsträckning. Varför problematiserar deltagarna exempelvis städning och framhåller att städdagar skulle behövas, när det redan anordnas städdagar och information om sophantering ges? Den här rapporten visar att det handlar om kommunikation och tillhörighet. Hur stor roll spelar det exempelvis om information är enbart på svenska?

För att guida enskilda i kontakterna med myndigheter skulle en filial till medborgarkontoret i Angered Centrum behövas. Kanske skulle personal från ett sådant kontor kunna vara tillgänglig i Gårdsten någon gång i veckan? Om man har många barn kan det vara ett stort projekt att ta sig till medborgarkontoret i Angered Centrum. Det kräver dessutom att man känner till att det finns. För att så många som möjligt ska få tillgång till, förstå och använda de tjänster som finns behövs kommunikation på många olika sätt. Det är inte enkelt att förstå hur olika kommunikationsproblem ser ut och skiljer sig åt. Ännu svårare är det att finna ut hur de ska kunna överbryggas på ett bra sätt och i synnerhet utan att samtidigt stigmatisera grupper. För det behöver målgruppen involveras – eller rättare sagt målgrupperna.

FAKTARUTA

Hälsolitteracitet

Hälsolitteracitet (från engelskans health literacy) handlar om människors förmåga att förvärva, förstå och tillämpa hälsorelaterad information. Den som har en stor sådan förmåga sägs vara hälsolitterat och kan fatta beslut som är bra för den egna hälsan i olika sammanhang. Man kan vara hälsolitterat i ett sammanhang – till exempel om man vet hur man skall välja bra mat i sitt hemland, eller hur man bokar tid hos läkare där – och bli mindre hälsolitterat i ett nytt sammanhang där man exempelvis inte förstår språket.

Inte bara individer utan även organisationer behöver vara hälsolitterata. En hälsolitterat organisation gör det enkelt för människor att navigera, förstå och använda information och tjänster som har med hälsa att göra. Det betyder bland annat att information skall göras tillgänglig för så många som möjligt (exempelvis genom att översätta den, eller se till att det finns blindskrift).

Det mest angelägna först!

Våra erfarenheter visar att grunden för att må bra är trygghet på platsen där man bor och vetskap om hur man ska ta sig an problem som dyker upp i livet. När röster från invånare i Gårdsten släpptes fram så nämndes visserligen mat och tändar, särskilt mat och matpriser, men det som verkligen ansågs viktigt var sådant som relaterar till kommunikation, mötesplatser och tillit. Att det som lyftes inte främst handlade om mat och munhälsa kan ses som ett kvitto på att metoden fungerade – de lokala rösterna lyckades göra sig hörda. Folkhälsoarbete är komplext men en orsak bakom svårigheterna att sprida kunskap och stödja folk i att ändra vanor kan vara att insatserna ofta är inriktade på just levnadsvanor och då kanske missar problem som målgrupperna upplever som mer centrala. Vi frågar oss därför: Hur mycket pengar läggs ut på åtgärder och program som inte är förankrade hos dem som berörs och hur påverkar det tilliten till samhället?

Kanske borde myndigheter och andra organisationer ha större tillit till invånarna? Om det skulle leda till större delaktighet skulle det kunna göra samhället mer hälsolitterat. En grundläggande fråga borde vara – Är det problem som vi vill jobba med något som invånarna också tycker är viktigt?

Det behövs mer tillit

Man kan definiera tillit i en relation, exempelvis mellan en individ och en myndighet, som att man är beredd att ta risken att bli sårad därför att man litar på att den andre vill väl (se artikeln av Stina Hansson i Lästips, s. 39). Myndigheter som känner tillit till sina invånare vågar öppna för verkligt inflytande i viktiga frågor. Det gör i sin tur att folk känner mer tillit till samhället. Många av dem vi träffar verkar ha helt motsatta erfarenheter. En stor del av deras kommentarer och berättelser beskriver bristande tillit, inte bara till myndigheter utan också till andra grupper som bor i området. Det handlar bland annat om känslan av övergivenhet när viktiga samhällsfunktioner saknas; att alltför band till majoritetssamhället klipps och ”bara vi fattiga finns kvar”.

Tillit är en viktig faktor för ett jämlikt och hållbart samhälle och all samhällsplanering borde från början göras så att man inte riskerar att skada den. Stadsdelar, bostadsbolag, skola, tolkservice, socialtjänst, hälso- och sjukvård med flera behöver också utveckla tillit sinsemellan. De är viktiga pusselbitar som måste hänga ihop för att människors vardag skall fungera. Det kräver tid, vilja och långsiktig planering.

Sammanfattningsvis

För att fler ska få tillgång till de resurser och tjänster som samhället och andra aktörer erbjuder behöver de boende bjudas in på ett tydligare sätt. Initiativ som tas av dem själva behöver också stötning.

De som vill arbeta hälsofrämjande och preventivt med kost och munhälsa behöver ta hänsyn till familjernas vardag och sociala sammanhang. Det behövs brobyggare mellan invånarna och samhällets resurser för att människor ska veta hur de ska gå tillväga och var de kan få stöd.

Slutligen vill vi slå ett slag för sättet att arbeta samt tacka alla fantastiska människor som så entusiastiskt deltagit i projektet. Vi vill också varmt lyckönska de initiativ som tagits av de boende.

Gårdstens Öppna Mötesplats

Deltagarnas återkoppling på rapporten

När den här rapporten nästan var färdig bjöd forskargruppen in deltagarna för att lämna synpunkter på den. Vi träffades på förmiddagen den femte oktober i de lokaler där Gårdstens Öppna Mötesplats numera finns tillsammans med Fritidsgården. Två veckor före mötet lämnade vi utskrifter av rapporten på Mötesplatsen, så att de som ville (och som kan läsa svenska) skulle få ta del av dem. Ungefär femton av deltagarna var med samt två från forskargruppen. På mötet gick vi igenom rapporten. Samtalet tolkades till arabiska och teckenspråkstolkades. Den allmänna uppfattningen var att rapporten gav en bra beskrivning. En kvinna påminde om ett förslag som inte hade kommit med. Det var att det behövs en "fixargrupp" som kan hjälpa till med sådant som man inte klarar själv i lägenheten – bära tungt, sätta upp hyllor och liknande. Inte bara för de som är över 65 eftersom det finns fler som av olika skäl har svårt att klara detta. Hon funderade på om ungdomar kanske skulle kunna bilda en sådan grupp. Andra deltagare påminde om förslaget om nattvandrare.

Personal från fritidsgården påpekade att den är till för ungdomar 13–20 år gamla, men att det inte finns något att göra för dem som är mellan 20 och 25. Tidigare hade de tillgång till Gårdstensskolan på kvällstid, för exempelvis idrott, men nu finns tyvärr inte den möjligheten längre.

Lästips

Folkhälsans utveckling – årsrapport 2018 (2018). Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/f/folkhalsans-utveckling--arsrapport-2018/>

Hansson, Stina (2018). The role of trust in shaping urban planning in local communities: The case of Hammarkullen, Sweden. *Bulletin of Geography, Socio-economic series*, 40, 83-99.

Hälsolitteracitet – ta kontroll över din hälsa. <http://www.halsolitteracitet.se>

Jämlikhetsrapporten Göteborg – Skillnader i livsvillkor i Göteborg (2018). https://goteborg.se/wps/wcm/connect/3fe012fe-9367-4bd9-a0e9-52999da2ee7d/J%C3%A4mlikhetsrapporten2017_171219.pdf?MOD=AJPERES

Livsmedelsverket. <https://www.livsmedelsverket.se>

Mat och dryck. Folkvandvården.

<https://folktandvarden.vgregion.se/fakta-och-munhalsorad/mat-och-dryck>

Bilagor

Berättelser från Gårdsten – citat

Berättelser från Gårdsten
– citat – *svenska*

Berättelser från Gårdsten
– citat – *arabiska*

Berättelser från Gårdsten
– citat – *somaliska*

Bra liv i Gårdsten!

När invånarna själva får råda

Denna rapport handlar om hur en grupp invånare i Gårdsten tillsammans med en grupp forskare har träffats för att på olika sätt tala om vad som gör det gott och hälsosamt att leva i Gårdsten. Hur det är idag, vad man drömmer om och hur det som upplevs problematiskt skulle kunna förändras.

Det började med att forskarna bjöd in boende i Gårdsten till en träff. Tillsammans åt vi en måltid och pratade om vad som är viktigt för hälsa och välmående i Gårdsten. Ett sätt att arbeta för att komma fram till viktiga frågor och svar presenterades av forskargruppen. Centralt var att deltagarna själva bestämde vad som skulle vara i fokus. Utifrån det arbetssättet har sedan olika träffar och aktiviteter ägt rum. Hur och vad som gjordes, vad vi kom fram till och lite om hur vi tänker framåt beskrivs med texter, citat och bilder. Fakta – både om Gårdsten och om annat som upplevts som viktigt för att förstå bakgrunden och den process som ägt rum – presenteras i faktarutor och tabeller.

Sedan senhösten 2017 har vi haft flera olika sammankomster. Det har bildats grupper som arbetar med frågor som upplevts som viktiga. Trygghet och god kommunikation är tydliga teman i mycket av det som pågår.

Christina Berg

Heléne Bertéus Forslund

Moa Hallmyr

Cecilia Hedström

Maria Magnusson

Katharina Wretling

ISBN: 978-91-982768-7-9

9 789198 276879